

ЗАГАЛЬНОНАУКОВІ ТА СПЕЦИФІЧНІ МЕТОДИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Канд. екон. наук, доц. Жадан Т.А., магістр Яценко С.О.
*Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут»*

Виведення економіки України на траєкторію стійкого соціально-економічного зростання вимагає підвищеної уваги до організації і здійснення внутрішнього контролю фінансово-господарської діяльності підприємства, здатного забезпечити раціональне використання і збереження його фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, ефективне використання коштів і майна, правильність ведення бухгалтерського обліку і достовірність складання фінансової звітності. Як свідчить практика господарювання, в процесі управління фінансово-господарською діяльністю підприємства виникають відхилення фактичних показників від запланованих або нормативних, своєчасне виявлення, усунення та попередження яких неможливо без використання певного набору способів, прийомів та процедур внутрішнього контролю, що становлять основу його методів. З огляду на це, доцільним є розкриття сутності цих методів.

На підставі аналізу довідкової та наукової економічної літератури, присвяченої проблемам розвитку теорії та методології внутрішнього контролю [1-7], дано авторське визначення методу внутрішнього контролю, під яким пропонується розуміти сукупність взаємозв'язаних діагностичних загальнонаукових і специфічних прийомів та процедур, які організуються керівництвом (або власниками) підприємства для встановлення законності, економічної обґрунтованості та доцільності здійснення господарських операцій і процесів, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності складання фінансової звітності.

У найзагальнішому вигляді методи внутрішнього контролю поділяються на загальнонаукові і специфічні (рис. 1). Як правило, під час здійснення внутрішнього контролю застосовуються як загальнонаукові, так і специфічні методи дослідження.

Загальнонаукові методи представляють собою сукупність дослідницьких прийомів і процедур, які широко використовуються у різних галузях наукового знання. Загальнонаукові методи можна умовно поділити на три великі групи: емпіричні, теоретичні та загальні [3; 5, с. 176; 6].

Методи емпіричного дослідження (від грец. *εμπειρικός* - отриманий з досвіду) засновані на досвіді, який спирається на реальні факти. До емпіричних методів внутрішнього контролю віднесено: спостереження, експеримент, порівняння, опис, вимірювання, моніторинг. На першій стадії здійснення внутрішнього контролю отримується інформація з використанням емпіричних методів.

Теоретичний рівень пізнання характеризуються обробкою емпіричної інформації за допомогою методик формалізації даних і специфічних прийомів обробки інформації. Методи теоретичного дослідження спираються на раціональне пізнання (поняття, судження, умовивід) і логічні процедури висновків. До числа цих методів віднесено: абстрагування і конкретизацію,

ідеалізацію, уявний експеримент, формалізацію, аксіоматичний та дедуктивно-аксіоматичний тощо.

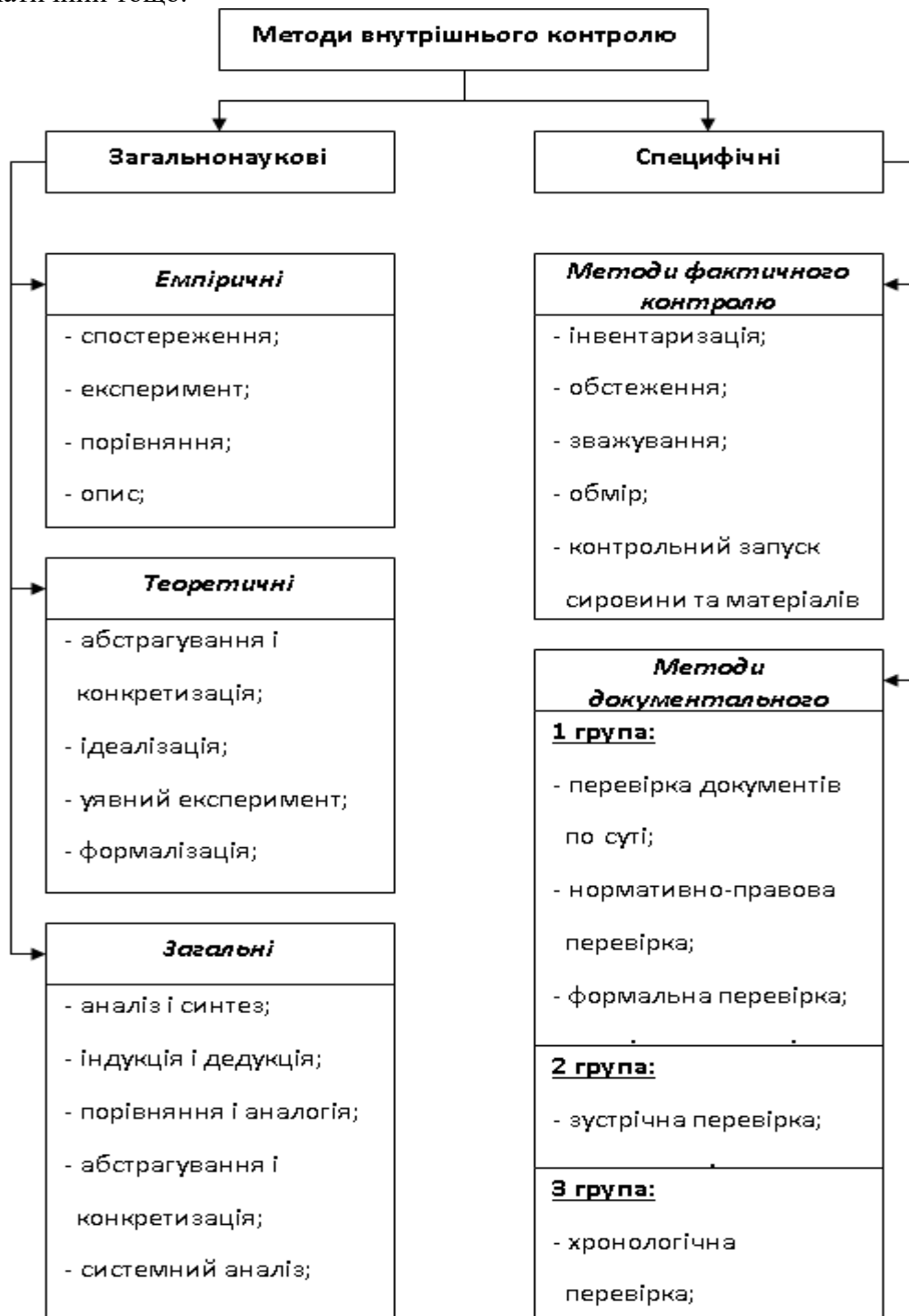

Рисунок 1 – Загальнонаукові та специфічні методи внутрішнього контролю
Джерело: складено авторами на підставі узагальнення та систематизації літературних джерел [1-7]

Загальні методи можуть використовуватись як на емпіричному, так і на теоретичному рівні дослідження. До числа цих методів віднесено: аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння і аналогія, абстрагування і конкретизація,

системний аналіз, моделювання, історичний і логічний методи, метод графів тощо [4; 6].

Серед специфічних методів внутрішнього контролю виокремлено методичні прийоми та процедури фактичного і документального контролю [1; 3; 4].

Фактичний внутрішній контроль дозволяє встановити дійсний та реальний стан підконтрольного об'єкта шляхом застосування таких специфічних прийомів та процедур як інвентаризація, обстеження, зважування, обмір, контрольний запуск сировини та матеріалів у виробництво, лабораторний аналіз, опитування, письмові пояснення і т.д. [3]. Об'єктами фактичного внутрішнього контролю є готівкові кошти в касі, основні засоби, товарно-матеріальні цінності, готова продукція, незавершене виробництво.

В основі документального внутрішнього контролю лежать специфічні прийоми та процедури, які дозволяють встановити правильність складання облікової та іншої документації підприємства. З метою систематизації специфічних прийомів та процедур документального внутрішнього контролю, всю їх сукупність умовно розподілено на три групи:

- до першої групи включено специфічні прийоми та процедури документального внутрішнього контролю, за допомогою яких здійснюється перевірка окремих документів (перевірка по суті, нормативно-правова, формальна, аналітична та арифметична перевірки; перевірка бухгалтерських проводок);

- другої - перевірка декількох документів, які відображають здійснення взаємопов'язаних господарських операцій (зустрічна та взаємна звірка документів);

- третьої - перевірка документів, що відображають рух однорідних цінностей (хронологічна перевірка та кількісно-підсумкове порівняння).

Таким чином, запропонований підхід до класифікації методів внутрішнього контролю дозволить в найбільш ефективний спосіб обирати сукупність контрольних прийомів і процедур в залежності від цілей та завдань організації і здійснення внутрішнього контролю фінансово-господарської діяльності підприємства.

Література: 1. Бубнова М.Е. Современные методы внутреннего контроля на предприятиях водного транспорта / М.Е. Бубнова // Вестник государственного университета морского и речного флота им. адмирала С.О. Макарова. – 2011. – № 3 (11). – С. 191-194. 2. Бутинець Т.А. Виявлення відхилень, умов та причин їх виникнення / Т.А. Бутинець // Вісник ЖДТУ. – 2010. - № 3 (53). – С. 7-12. 3. Кришталева Т.И. Внутренний контроль – инструмент снижения налоговых издержек бюджетного учреждения / Т.И. Кришталева // Экономика. Налоги. Право. – 2013. – № 5. – С. 107-111. 4. Кудрявцева И.Ю. Процедуры и методы внутреннего контроля / И.Ю. Кудрявцева // Ежемесячный научный журнал научного института глобальной и региональной экономики (НИГРЭ). – 2014. - № 6. – Часть 1. – С. 94-97. 5. Некрасов С.И. Философия науки и техники: тематический словарь справочник. Учебное пособие / С.И. Некрасов, Н.А. Некрасова. – Орёл: ОГУ, 2010. – 289 с. 6. Современная философия. Методы научного познания [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.grandars.ru/college/filosofiya/metody-poznaniya.html>>